

renca in sv. Duha ste bile na takih holmcih zidani, da se je od vsake cela dotična Banšica vidila. Samo po naključju se je težko kaj takega godilo, zato se lahko misli, da modra glava je tako zidanje vodila. Prva cerkvena je stala vrh gore nad Grgarjem — ali prav za prav nad Bitežem — za Brdom, druga vrh gore nad avškim potokom, kakor stražniki teh lepih Banšic. Dobro bi bilo pozvediti, pod katero sodstvo so v starih časih Banšice spadale, in ktere službe so opravljali dotični oblastniki? — Kanal in ondašnja grajšina ali bi bilo k temu zadosti starega veka?

(Konec prihodnjič.)

Dalje o veznikih ni pa niti.

Da ne bi bilo nikacega nedorazumenja, naj na oglas g. P—a v 4. in 5. listu „Novic“ rečem še katero in ob enem naznanim pravilo, ki me v tem vodi. Če smo iz knjige izvrgli že marsikaj med Slovenci sploh navadnega, ker je bilo bodi slovniči, bodi blagoglasju ali pa hrvaško-srbski rabi nasprotno, koliko več moramo paziti, da vpeljevaje kaj čisto novega ali samo v malem zakotji slovenske zemlje znanega ne zastranimo od bratov na jugu, od katerih bi radi, da bi oni kdaj v svojih knjižnicah tudi našim knjigam odkazovali prostorček.

Vprašal sem se toraj najpred, kaj velja v ti reči pri družih Slovanih, seosebno pa južnih, ki jim je brez prigovora narav slovanščine ostala najčistejša, ter sem v najboljših knjigah našel to, kar sem v zadnjem listu lanskim „Novic“ povedal. Našel pa sem tako. Razun primerov le-sèm ne spadajočih, kjer ima ni v družbi z nikavnico ne pomen nemškega: nicht einmal, sogar — nicht, ali latinskega: ne quidem [na pr. Ni u Jzrailju tolike vjere ne nadjoh. *Vuk Štef.*], kaže najpred vse dotične primere stavkov enakovrstnih (enuntiationes coordinatae) vezanih s partikulo ni, niti razločiti na dve glavni vrsti.

V prvo gredó stavki z enim edinim glagolom, kateri mora brez izjemka vselej pred sabo imeti členek ne, bodi da ni-ni (v pomenu nemškega weder, noch) veže več osebkov, ali več dopovedkov in družih določkov. [Na pr.: Sabirajte sebi blago na nebu, gdje ni moljae ni rdja ne kviri. *Mat. VI., 20 po Vuku.* Ne kunite se nikako: ni nebom, ni zemljom, ni Jerusolimom, ni glavom svojim. *Mat. V., 34–36 po istem.* Glej tudi tri prve primere v 52. listu „Novic.“] To je tedaj dognano. Še le v drugi vrsti taci vezanih stavkov z več bodi izraženimi bodi zamolčanimi glagoli, kjer se z veznikom ni ali niti nikavnemu ali kjekod tudi trdivnemu stavku pritika nikavni stavek, ali kjer se (s pomenom nemškega: und nicht, auch nicht, und auch nicht) več nikavnih stavkov nekako drug drugemu nasproti postavlja, še le tû, pravim, začjenja se različna raba in je mogoče vprašanje, sme li se izpuščati iz stavka ne. Jez sem trdil in trdim, da (ne po zapeljivi teoriji, temveč) po izgledu hrvaško-srbskega naroda, ki je v Vuku imel (žalibože imel!) najvernejšega nabiravca in posnemavca, in kateri bo menda Kostelcem in Osilničanom kos, dalje po staroslovenščini in družih slovanskih narečjih, sme izpuščati se in zdí se mi, kakor da bi tako bilo tudi blagoglasneje, prijetneje in prosteje. Gospod P—i neče pritegniti. Zakaj ne? Zagovarjaje svojo menitev s teorijo ondi, kjer je prav za prav usus loquendi gospodar, dobro pravi g. P—i, da stavka: „ne delam“, „ne molim“ potrebuje vezi, ali v tem mu je pomota, ker vzema za gotovo, kar bi trebalo dokazati, da namreč partikula ni služi samo kakor vezavka, ne pa ob enem tudi kakor nikavnica, da torej: „ni delam ni molim“ še ne izra-

žuje negacije, marveč da je treba ne kaj lepega: ni ne, ni ne. Vzemimo stavek: — jez sem zdrav, — nasprotno temu je: — jez sem ne zdrav, — ali po naše: — nisem zdrav, — ne pa: — nisem ne zdrav, — kar bi dosledno gosp. P—i skorej moral tudi zagovarjati. Ne more se reči: „nisem kdaj koga vidil“, — pravilno je: — „nisem nikdar nikogar vidil“, — ali napčno je: tudi: — „nisem nikdar nikogar ne vidil, kajti: omne nimium etc.

Toliko, kar se tiče umovanja o ti reči.

(Konec prihodnjič.)

Jezikoslovne črtice.

Spisal Davorin Terstenjak.

1. Župa.

V srbsčini se veli župa, sonniges Land; koreniko najdeš v sansk. gup, urere.

2. Zabstonj, zastonj.

Zabstonj, zastonj je sestavljeno iz za + ob + ton, glasnika b in s sta epenthesi; v lužickem najdeš: tan, v polskem: ton frustra, umsonst.

3. Ubavica.

V srbsčini pomenja: ubavica — zlatoje, Goldliebchen (*Vuk rječ. s. v.*) v sansk. najdeš: vibhâti, „glänzend.“ Slovenske imena: Vibmer, na norenskih slovensko-rimskih kamnih: Vibenus, toraj se ujemajo z imeni: Svetlin, Zorman, Zlatko, Aurellius, Fulgentius.

4. Vnezaapo.

Cerkveno-slovenski vnezaapo, hoffnungslos, je sestavljeno iz vne + za + a + pva, primeri perzijsk pû, iz pva, Hoffnung.

5. Var, varoš, in urbs in urbas, so iz ene korenike.

Učeni Corssen je dokazal, da korenika var je = sansk. var, varnomi, bedecken, grški: ἐνομα, beschützen, ὅπου, varovati, nemšk. wahren, starovisokonemški: bi-warom = novonemški bewahren, in prav doslednja izpeljava iz korenike var latinsko: urbs, „die Stadt als die deckende, schützende, oder als die gedeckte, geschützte“, slov. var, claustrum, varoš, urbs. (*Zeitschrift für vergleich. Sprachf. X. 9.*) Ur je iz var nastalo kakor lat. urina iz vārina, sansk. vāri, Wasser, kakor ustus iz vastus, sansk. vas, urere, kakor slov. ul, Bienenkorb, iz val sank. val, tegere, lat. velum, kakor slov. usna, usma, corium, sansk. vas, tegere. Tako je tudi slovenski: urbas, corium, iz korenike var in pomenja to kar usma, das deckende.

Slovka bi v besedi urbs — stareje: urbis, ba v besedi: urbas je po Corssenu ostanek korenike fu — sansk. bhu, in se ujema z oblikami: mor-bu-s, iz korenike mor, ple-b-s, stareje plebis, iz korenike ple, slov. pl, nemški: vol.

Urbs in Urbas pomenja toraj prvotno ednoisto — das deckende, schützende — s tem razločkom, da jo Latinec rablja za poznamovanje: mesta, Slovenec pa: usnja, corii, Leder.

6. Glasnik t ko epenthesa in epithesa.

Slovanščina rablja glasnik t ko epentheso; primeri: struga za sruha, korenika: sru, fluere, ostro, za osro, deblo: os, acuo, česki štribro, slov. srebro; pa tudi za epitheso posebno v osebnih imenih: Kompošt za Kompoš (kompoš „der Engerling“ v lutomerski okolici, Mokost za Mokos; primeri prusko

in litevsko; dalje na retranskem maliku: Perkunost, namesti: Perkunas, Tregist — ime kraja na Štirskem za Tregis.

7. Kaj je bolje pisati „sô“ ali „se“?

Po mojem mnenji: so, ker prvotna oblika se je glasila: som*), sansk. sam, grški *ovr*; glasnik *m* je per apokopen odpadel.

8. Kopriva sali.

V zibiški okolici na Štirskem govore: kopriva sali, namesti: peče, žge; primeri sansk. *çar*, urere.

9. Utva.

V slovenskih in srbskih narodnih povestih se večkrat omenjajo zlate utve. V vedah najdem tice: Atas, ktere Sonne ima za „die als Vögel gedachten Wolkenzüge, in die sich die Apsarasen, das heist die auf den Wassern Wandelnden (= slov. Rusalkam) verwandeln.“ Utva je toraj nastalo po stopljenji iz atva.

10. Med.

Med so nekteri izpeljevali in razlagali iz sansk. *madhu*, trunken, ebrius, *mad*, ebrium esse. Učeni Kuhn (die Herabkunft des Feuers str. 159) je dokazal, da je korenika med, mischen, quirln, ktero še v slovenščini poznamo: medem, mischen, toraj med „das durch Mischung, Quirlung bereitete Getränk“; zato v starosl. med = *σίκερα*, sicera, Obstwein.

11. Glasnika *r* ne smemo vokalizovati.

Nedoslednje pišemo: čeda namesti čreda, po metatesi iz: čerda, in to iz karda; v izvorni obliki še imamo: kardelo nemški Herde, got. *hairds*, litevski *kerdzus*, pastor. Glasnik *r* se tudi v češčini vokalizuje, primeri: kanec, Eber, za karnec, litev. *kirnis*, sansk. *çura*.

12. Rôka.

Koreniko besede rôka ste ohranile gotščina in litevščina: got. *rikan*, litevski: *renku*, sammeln, toraj rôka, die sammelnde.

13. Gumno.

Koreniko besede gumno, Scheune, je ohranil anglosaksonski jezik: *gyma*n, servare, latvijski: *gauma*, observare; toraj gumno, der Aufbewahrungsort.

14. Vesvolen.

V besedi vesvolen vidimo pleonazem, sansk. *vâra*, omnis, totus.

15. Trepā, trepavec, treplak.

Na Štirskem z besedo trepā, trepavec poznamlajo malega debelega človeka (Zwerg); primeri litevski *treptas*, dick tarpti, zunehmen, sansk. *trip*, satiari.

Slovensko slovstvo.

* *Paul Jos. Šafaříks Geschichte der südslavischen Literatur, aus dessen handschriftlichen Nachlasse, herausgegeben von Jos. Jireček; I. slovenisches und glagolitisches Schriftthum; Prag 1864.*

To knjigo, zlasti nam Slovincem pretehtno, so „Novice“ sicer že oznanile svojim čast. bravcem; ne morejo si pa kaj, da bi še nekoliko obširneje ne govorile o njej, ker je menda nimajo še vsi v rokah, da bi jo mogli presojevati. — V prvem se vé da daljšem svojem delu obravnava slovensko, v drugem pa gla-

goliško slovstvo, oboje pa od prvega začetka do leta 1830. — O slovenskem nam sprva podaja precej obširne črtice iz življenja 123 posameznih slovenskih pisateljev, in sicer enajstih iz 16. stoletja, desetih iz 17., sedem in štiridesetih iz 18., in pet in petdesetih iz 19. stoletja do l. 1830. Pridjani imenik konec knjige pa nam naznanja 131 pisateljskih imen, toraj nam le iz življenja 8 pisateljev nič ne vé povedati. — V glagoliškem slovstvu nam pa sporoča življenjepisne črtice o 29 pisateljih; v imeniku pa jih bemo 34.

Slovensko slovstvo od leta 1550 do leta 1830 je razdeljeno na osem oddelkov. Prvi nam našteva in ob kratkem razsoja jezikoslovske dela, katerih nahajamo 76; — drugi del nam predločuje v 66 spisih o slov. poezii in prozi; — tretji govori o zgodovini in postavodaji ter nam našteva 7 spisov; — četrti o modroslovji in gojstvu (pedagogiki) ter nam imenuje 14 spisov; — peti o številstvu v 4 spisih; — šesti o naravoslovji in obrtni, ter nam naznaja 8 spisov; — sedmi obdeluje v 5 spisih zdravilstvo; — osmi pa nam kaže bogoslovstvo v 213 spisih. Če toraj o časih, od katerih menda vendar ne bo nikdo rekel, da so bili mili slovenskemu narodu, svojih slovstvenih del tudi ne štejemo po tisočinah, imamo jih saj vendar na stotine; imenovana knjiga nam vseh vkup našteje 393, ki so nam živ dokaz, da pravi rodoljubi naši niso nikdar križem rok držali, tudi o hudi národni zimi ne; in kdo bo hotel trditi, da je Šafaříkovo okó, dasitudi bistro, zapazilo čisto vse dela, in da nobeno več ne tiči v temnem morji pozabljenja človeški vedi tako sovražnega! Srčna zahvala Šafaříku in vsem virom, iz katerih je zajemal, zlasti pa Matiju Čopu, pač prerano umrlemu, da so nam toliko dragega blaga navédli iz dôbe, nam bolj odmaknjene. Hvala pa tudi gospod izdatelju Jirečku, da je zgodovino južno-slovenskega slovstva pričel s slovenskim. To Šafaříkovo delo je knjigoslovcu neobhodno potrebno in bo dobro trdno stalo daljnemu našemu knjigoslovju, ki ga pričakujemo od g. dr. Etb. Costa-ta.

V glagoliškem slovstvu od leta 1222 do leta 1830 je naštetih 93 del, večidel bogoslovskih, namreč: posamnih delov sv. pisma 13, celo sv. pismo 2, mašnih bukev 18, breviarjev 19, službene ali obredne 3, verskih 9, pridig 5, mučeniške, pobožne in molitvene po dvoja in raznega zapopadka 3.

Nekteri Kranjci.

Poleg česke „Isou, Isou — Po Slovanech Češata itd.“

So, so,
So Slovenci, vem da so;
So, so,
Madež so rojakom,
Mrzi jih, Slovincem biti, —
Vse slovenstvo, prav'jo zviti,
Gre naj žvižgat rakom!

Glas, glas
Materni teptavajo,
Glas, glas
Mil ko rana rôsa;
Prav ošabno tujčevati,
Vse domače zaničvati,
Je modrost njih bôsa.

Glej, glej!
Tujci clo se smeja;
Glej, glej,
Revežem nevednim;
Polslovenska šušmarija
Kakor kis uhó zavija
Vsim Slovincem čednim.

*) V madžarski od Slovanov prijeto: *szamszed* = *sôsed* — še vidiš polno obliko.